

Poštnina plačana v gotovini

MENTOR

DIJAŠKI LIST

LJUBLJANA

1928-29

L·XVI

MENTOR izhaja vsakega 15. v mesecu desetkrat med šolskim letom. List urejuje Blaž Poznič, izdaja Prosветna zveza, oblastem odgovarja dr. Jakob Mohorič, Tiska tiskarna »Slovenija«, za tiskarno odgovoren Albert Kolman, Ljubljana, Celovška 61.

UREDNIŠTVO in UPRAVA je v Ljubljani, Gradišče 4. Vsi rokopisi in dopisi, ki se nanašajo na vsebino lista, naj se pošiljajo na uredništvo, naročnina in reklamacije na upravo. Rokopisi se ne vračajo.

CELOLETNA NAROČNINA za dijake 30 Din, za nedijake in zavode 40 Din. Plačuje se naprej. Posamezna številka 4 Din. — Številka čekovnega računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Za Italijo znaša naročnina 10 Lit za dijake, 15 Lit za druge in se plačuje po italijanskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov« v Ljubljani, za Avstrijo 4 S za dijake, 6 S za druge in se plačuje po avstrijskih čekovnih položnicah »Katol. misijonov«, za Ameriko 1 dolar, za druge kraje 4 švic. franke. — Iz inozemstva se more pošiljati naročnina tudi v priporočenem pismu. — Številka ček. računa za Italijo: 11 1670 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani), za Avstrijo: B-156.644 (položnice »Katol. misijonov« v Ljubljani).

POVERJENIKI, ki so naročili list za več dijakov skupaj, morajo javiti naslove vseh odjemalcev upravi. Plačevati pa smejo list — ako jim ni mogoče poslati vse naročnine naprej — v trikratnih obrokih, in sicer pred izidom tretje številke prvo tretjino, pred izidom šeste številke drugo in pred izidom devete številke zadnjo tretjino. Poverjeniki dobijo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Vsebina štev. 6.

Leposlovje in poučni članki:

J. K. Rejec, Med Scilo in Karibdo. Povest v zgodbah. (Dalje.)

Vinko Umk, V parku jaše noč. Pesem.

Sempronij Tiro, Iz dnevnika starega profesorja. (Dalje.)

Milutin Milč, Istri. (Pesem.)

M. Prezelj, Kažipot skozi prirodopisno zbirko v ljubljanskem muzeju. S sliko. (Dalje.)

Knjige in pisatelji: 1. Sv. Ivana. Sp. B. Shaw. S sliko.

M. Prezelj, Kemijske vaje. S sliko.

Naši pomenki:

Nagrade. — Literarni pomenki. — Razno.

Knjige in revije:

Karta zgodovinskega razvoja kraljevine SHS.

Šah:

Sale in uganke:

Prof. dr. V. B. (Karikatura.) — Nove uganke. — Rešitev ugank.

MENTOR

16. LETNIK

FEBRUAR 1929

ŠTEV. 6.

J. K. REJEC:

Med Scilo in Karibdo.

Povest v zgodbah.

VII. Zgodba o neopravičeni uri.

»V peti šoli smo imeli za razrednika neznansko strogega profesorja, ki ni bil nič manj zagrizen nemški šovinist. Bil je eden izmed onih, ki so gradili znani germanski most do Adrije. V razredu smo bili združeni Slovenci, Italijani in par Nemcev in nič ni prikrival svojih simpatij: Nemci so mu bili Benjaminčki, Italijane je gladil, nas je pa lovil, smešil in zbadal in pri tem užival. Še danes se ga z jezo spominjam. Vse bi pozabil in mu odpustil — enega mu ne morem odpustiti, pa naj bi se skliceval na disciplinarni red ali na karkoli — tako ne bi smel nastopiti...

To pa je zgodba o neopravičeni uri.

Izza petka 16. novembra 1906, ko smo zvedeli, da je Simona Gregorčiča zadela kap, smo bili vsi vznemirjeni in v upu in strahu smo čakali, kako bo s pesnikom. Čez dober teden, v soboto 24. novembra, smo izvedeli, da je umrl in zadnjo uro so nam po okrožnici sporočili, da

se v ponedeljek 26. novembra ob 8. udeleži zavod pogreba, nakar se vrši ko navadno pouk.

Gorica se je odela v črno in na Gorišček — Katarinijev trg — so se začele zgrinjati množice iz mesta, iz okolice, z dežele, od vsepovsod.

Ob sobotah popoldne smo hodili semeniščani na izprehod. Ta dan nisimo šli. Dovolili so nam, da smemo iti kropit pesnika.

Prišli smo pred hišo žalosti. Dolga, na zunaj dolgočasna enonadstropna hiša je bila — odkar je stekel v Gorici tramvaj, je ni več — in pred njo se je gnetlo ljudstva, ki je prihajalo in odhajalo skozi velika vrata. Vsi so bili potrti, žalostni...

Vstopil sem skozi vrata in videl onkraj dvorišča vrt, v katerem je rastla stara cipresa in se dvigala preko strehe. Zavil sem na levo v nadstropje po lesenem stopnišču, ki je bilo ta dan preozko, kakor je bil preozek tudi hodnik, s katerega se je prišlo v pesnikovo stanovanje. Na hodniku sem srečal kneza in nadškofa

dr. Fr. Sedeja, ki je bil pesnikov prijatelj in mu je ponudil še isto leto, ko je postal škof, stanovanje v svojem dvorcu, a je pesnik ostal le rajši v hiši, v kateri se je nastanil, ko je po bolezni 1903 prodal svoj »Hrib« na Gradišču in se preselil v Gorico.

S hodnika nisem mogel takoj v vežo. Prenapolnjena je bila, ker iz nje na desno so bila odprta vrata v pesnikovo hišno kapelico, ob kateri so se ljudje ustavljali, soba, kjer je ležal pesnik na mrtvaškem odru, pa je bila tudi pretesna, da bi se mogli vsi zvrstiti vanjo.

Pod pritiskom navala, ki je bil iz stopnišča vedno večji, smo se, kar nas je bilo v ospredju, le zrinili v vežo in preden smo prišli v sobo, smo si ogledali kapelico. Na oltarju je bilo še vse prav tako kot oni dan, ko je pesnik začutil slabost in odstopil. Mašna knjiga je bila na epistolski strani, mašni plašč pa tudi zgrnjen na oltarju...

Tam pa je bila ona »nizka soba, a v sobi, blede sveč svetloba...«

Spraznila se je nekoliko in vstopili smo. Orosile so se mi oči, ko sem prijel za oljkovo vejico in poškopil pesnika. Vse je bilo tako, kot je pel in se videl:

Mej svečamj pa spava mož,
bled mož, ogrnen s plaščem črnim,
ki s trakom je našit srebrnim;
on trdno spi, nevzdrumno spi,
strudila ga je težka hoja.
Moža pa množica ljudi,
z mladiko oljkovo kropi,
želeč mu večnega pokoja...«

V črno zastrta soba je bila polna južnega zelenja in vencev in cvetja in Sokoli so stražili velikega mrtveca. Molil sem in obenem ugibal, kaj vse je nesel še pesnik s seboj, in mislil na njegovo VI. posmrtnico in na vse, kar sem slišal zadnje dni, ko so pravili, da je pripravljaval nov zvezek svojih Poezij... Še enkrat sem ga pokropil in ga pogledal s solzami v očeh...

V nedeljo smo slišali, da so prišli k pogrebu iz vseh strani Slovenije, med drugimi tudi Aškerc, Medved in Meško. Ah, kaj bi dal, če bi smel ta dan v mesto! Od jutra do večera bi oprezoval, da bi te naše pesnike vsaj oddaleč videl!

V ponedeljek ob pogrebu sem jih le.

Ob osmih je bil ves Katarinijev trg prepoln pogrebcev, ki so se zgrnili v žalni spreved, kakršnega še ni videla Gorica. Šole so ga otvorile. Davno smo že bili na Travniku pred cerkvijo Sv. Ignacija in se postavili v vrsto, a spreveda še ni bilo konec. Ko smo tako stali, smo opazovali udeležence in tedaj so mi pokazali Aškerca, Medveda in Meška, o katerem so mi povedali, da je zelo prijazen in ljubezniv. Izvedel sem, da so ga preparandke kar na cesti oblegale s svojimi albumi in bile do neba srečne in vesele, ko so dobile, če že ne kakega verza, vsaj njegov podpis.

Ko se je zgrnil spreved v cerkev in so opravili cerkveni obred, smo krenili spet po istih ulicah na Katarinijev trg, kjer sta se poslovila od pesnika profesorja Iv. Berbuč in v imenu mladine dr. K. Ozvald. Po Berbučevem govoru je zapelo »Glasbeno in pevsko društvo« pesnikovo najljubšo pesem »Nazaj v planinski raj...« Nepregledna množica jo je poslušala in ihtela in ihtenje je prešlo v glasen jok, ko so krsto preložili na drug voz, ki se je zganil in peljal pesnika v planinski raj tja gori k Sv. Lovrencu »na griček zeleni ob Soči, mrtvim živo šumljajoči...«

Pogrebci so se vračali v mesto — tudi študentje. Meni ni dalo srce. Pozabil sem na šolo in vse in šel za vozom, ki je peljal pesnika domov, do Solkana, kjer so ga sprejeli solkanski občinski svet in čitalničarji z zastavo in žalno pesmijo. Oni pogrebci, ki so prišli še do sem, so si v spomin utrgali kak list ali cvet iz vencev in tudi jaz sem ga...

Dolgo sem še gledal za mrtvaškim vozom in ko je izginil za ovinkom, sem se vračal v mesto. Ko sem tako šel, sem dotekel — Meška. Pozdravil sem ga in ker mi je ljubeznivo odzdravil, sem se mu približal in se mu predstavil. O Gregorčiču sva govorila in potem o Gorici in o študentih. Pohvalil nas je in povedal, da je spoznal, kako se zanimajo za književnost. Tedaj sem se mu tudi jaz izdal in je bil še bolj ljubezniv in me je bodril in vzpodbujal. Ne vem, koliko časa sva hodila po Gosposki ulici, po Travniku in Šolski ulici. Nič nisem pomislil, da ga mogoče zadržujem, on pa ni hotel kaliti mojega veselja, saj je gotovo videl, da mi kljub žalostnemu dnevu le žarijo oči, ko sem ob njem. Končno me je pa le rahlo opozoril, da ima še druga pota.

»Kaj pa šola?« je vprašal.

Iz zvonika Sv. Ignacija je udarilo tri četrti.

»Tretja ura gre zdaj h koncu. Zamudil sem, pa nič ne de, se že opravičim.«

»Pa bo le prav, če greste k pouku,« je rekel mehko in mi dal roko.

»Ali bi Vam smel včasih kaj pisati pa Vas prositi za kak svet, gospod pisatelj?« sem prosil.

»Prosim, prosim, veselilo me bo, saj imam vas Goričane rad! Zbogom!«

In odšel je po Šolski ulici in zavil okoli Travnika k »Jeleni«, jaz pa v gimnazijo.

Kakor hitro sem prestopil prag in se nameril v prvo nadstropje, me je zazeblo in čim bliže sem bil razredu,

tem počasnejši je bil korak. Ob vratih sem obstal in ugibal, ali bi vstopil ali bi se vrnil in se potem drugi dan kako opravičil. Zoprni, naduti razrednikov glas, ki je rezko odmeval izza zaprtih vrat na hodnik, ni obetal nič dobrega.

»Opravičim se, povem mu, kako in kaj — pa naj napravi kar hoče!« sem se odločil in odločno vstopil.

Součenci so se ozrli in iz slovenskih oči sem bral, da nisem prišel pravi trenutek. Razrednik, ob kateri je stal in se opiral s komolcem nanj, me je strupeno pogledal. Preden sem prišel do njega, da bi se opravičil, je siknil kakor gad, da ni treba nikakega opravičevanja, da je šola več kot pogreb kakega malopembnega pesnika, za katerega je bilo pač dovolj, če mu je zavod žrtvoval dve uri...

»Neopravičeno uro in posledice pripišite sebi in svojemu navdušenju za vašega pesnika!« je zaključil v svoj trdi nemščini.

Sedel sem. Po razredu mir, kakršnega ni bilo ne prej ne slej. Onemu sošolcu, ki ga je nato dalje izpraševal, je drhtel glas...

Spomin pesnikov je žalil in z njim nas vse in našo narodnost. Tega mu nismo odpustili in mu tudi danes ne, čeprav neopravičena ura ni imela hujših posledic. Imela bi jih, a v profesorskem zboru je bil profesor Josip Ivančič, najožji Gregorčičev prijatelj, in so bili še drugi, ki ne bi prenesli zagrizene žalitve, katera bi prišla v mojem disciplinarnem slučaju na dan...«

(Dalje prih.)

VINKO UMK:

V PARKU JAŠE NOČ.

V parku jaše noč

ko da bi bila se opila.

Grozna je ta noč,

tajno strastno hoče mi izpiti kri.

Čudna je ta noč,

vse čez park do koč ljudje trepetajo.

SEMPRONIJ TIRO:

Iz dnevnika starega profesorja.

(Tretji del.)

V Ljubljani. Pred svetovno viхро in med njo.

VI.

(Govorništvo.)

... februarja 1914.

Zelo ugleden politik je nedavno dejal našemu ravnatelju: »Vsega spaka dandanes učite v gimnaziji našo mladino, samo tega ne, kar je v praktičnem življenju najbolj potrebno. Človek mora znati prodati tisto, česar se je bil učil. Zakaj jih ne učite govorništva? V teh časih demokracije potrebujemo govornikov. Dajte nam jih!« V konferenčni sobi smo potem govorili o tej pritožbi. Rekli smo: Tožba je upravičena: Saj nekdanj so avstrijske gimnazije to umetnost (ali spretnost?) v veliki meri gojile. Šesti gimnazijski razred se je posebej bavil s tem predmetom in se je zato zval retorika*. Ali prišlo je revolucijsko leto osemnajststo osemindesetdeseto! Bilo je takrat menda preveč ljudskih govornikov, ka-li: absolutizem, ki je v letu po revoluciji urejal avstrijske gimnazije, je retoriko črtal. V nekaterih državah je pa še vedno odličen učni predmet: tako v Franciji, na Angleškem in v Zedinjenih državah. Vprašanje je: ali more naša šola kaj storiti v tem oziru?

Sklenili smo: Za poskus napravimo ob koncu prvega polletja v telovadnici govorniško akademijo, ki naj učence kar naravnost, brez posebne teorije, uvede v skrivnost govorništva.

Danes smo ta sklep res izvršili. Ker je danes zadnji dan polletja (jutri razdelimo spričevala), je g. ravnatelj dal ob 10. dopoldne prosto s tem

namenom, da se od 10. do 12. vsa mladina udeleži naše prve govorniške akademije.

Vršila se je pa tako: Profesor Stentor, silen govorec, je zbrani mladini v lapidarnih besedah pojasnil bistvo govornika. Dejal je: Kdor hoče postati dober govornik, se mora vaditi v deklamaciji; zato boste najprej čuli vzorno deklamacijo. Najboljša stilistična prva vaja za sestavljanje govorov je hrija; zato boste nato čuli vzorno hrijo*. Začetnik modro stori, če se na pamet uči tujih klasičnih govorov; zato boste čuli tak govor. O istem predmetu se da napraviti lepo razpravo (predavanje), pa tudi sijajen govor; zato boste čuli na koncu predavanje in govor o istem predmetu.

Nato se je pričelo. Osmošolec Žarko je deklamiral Župančičevo »Dumo«. Po tej deklamaciji sem šele začutil vso lepoto te pesmi. — Sedmošolec Zorič je na podlagi hrije res dobro razložil pregovor: Čas je zlato. — Osmošolec Lavrič je krasno govoril Antonijev govor iz Julija Cezarja. — Končno sta nastopila osmošolca Galanč in Močan. Prvi je lepo, mirno predaval, kako nas mesto s svojo civilizacijo in tehniko izobrazuje: Ko gremo zjutraj v šolo, vidimo, koliko ljudi sodeluje za preskrbo mesta z živili, v izložbah vidimo nove knjige, nove stroje, na mimoidočih opazujemo razne temperamente. Itd. Drugi (in zadnji) pa je skočil na govorniški oder Močan ter udaril s pestjo ob mizo: »Fantje, ko gremo zjutraj v šolo, oči odprimo! Kaj bremo na obrazih? Mar ne na vseh

* T. j. govorništvo. Op. uredn.

* Kaj je hrija, čitaš lahko v Mentorju, I. VII., št. 6. p. Op. uredn.

skrb za obstanek, za družino? Na kaj misli kmetiška žena, ki je navsezgodaj vstala in prinesla v mesto svoj pridelek? Mar ne samo na svojo družinico, na svoje otroke, da jih pošteno preživi? In razni uradniki, ki hité v pisarne, na kaj mislijo? Mar ne vsak na svojo družino, ki ji gre spet kruha služiti? Zatorej, fantje, oči odprite: življenje je skrb, resnoba; s skrbjo, resnobo vršimo tudi mi že zdaj svoje dolžnosti!»

Ob koncu vzporeda se je še enkrat oglasil kolega Stentor: »Dijaki! Namen govora je: vzbuditi v poslušalcu odločen, pameten sklep. Če ste zdaj naredili sklep, da hočete svoje šolske dolžnosti vršiti bolj skrbno, bolj resno, je bilo to govorjenje — govor.

VII.

(Klic od Gospe Svete.)

Dne 18. sušca 1914.

Pomladna sapa piha doli od Kamniških planin. Burna je letošnja pomlad za nas Slovence. Čuden nemir v vseh srcih! Želja, da bodi Slovenec na svoji zemlji svoj gospod, je prikipela do vrha; do vrha pa tudi zatiranje naše. Zlasti na Koroškem. Na Koroškem ne dobiš železniškega voznege listka, če ga zahtevaš v slovenskem jeziku. Naš jezik so na Koroškem uradno že — pokopali. Oj, nekdanj, res da pred petsto leti, pa so koroške vojvode pod Krnskim gradom ustoličevali v slovenskem jeziku!

Danes mineva petsto let, odkar je bil po starem slovenskem obredu zadnjikrat ustoličen na Gosposvet-skem polju koroški vojvoda. Pred petsto leti je torej koroški vojvoda moral še znati slovenski, a danes? Najnižji uslužbenec pri železnici sme pljuniti na naš jezik...

Korotan, nekdanj osrčje vsega slovenskega naroda, kako si danes naša žalost!

Pomladni veter piha od Kamniških planin in v vetru čujemo obupni klic naših bratov iz Korotana. S čim naj jim pomagamo? Kaj naj stori zanje naša mladina? Pričakovali smo te dni, da bo današnji dan, za Slovence toli pomemben, pouka prost in da ga bomo slavili s šolskimi slavnostmi. Zaman naše pričakovanje! Baš nasprotno se je zgodilo: ker je policiji prišlo na uho, da bodo dijaki stavkali, če šolska oblast ne bo upoštevala tega zgodovinskega dneva, je prišel strog ukaz, naj bo ta dan šola kakor po navadi in slovenski profesorji bomo odgovorni za najmanjšo narodno demonstracijo. Kaj storiti? Ali naj profesorji držimo s sovražno nam vlado, ali naj pustimo vajeti dijakom, da drvé v svojo pogubo? Sklenili smo soglasno: dijaki naj prav gotovo vsi pridejo v šolo, tu pa jim hočemo, četudi proti volji višje šolske oblasti, tolmačiti klic od Gospe Svete.

Ob osmih je pozvonilo. Vstopil sem v svoj razred IV. a. Nagel pogled — vsi so prišli. Hvala Bogu! Odmolili smo. Po molitvi so obstali? Kaj bo? Stopi predme deputacija treh: »Gospod razrednik! Realka, II. državna gimnazija, učiteljišče, licej, vse danes stavka. Tudi mi gremo!« »Tudi vi hočete stavkati?« sem dejal s prisiljenim mirom. »Mar se vam ne smilijo vaši starši, ki bodo morali šolnino plačevati? Kakšen zmisel naj ima vaša stavka? Mar moremo z glavo skozi nemški zid?! Mar naj si svoje glave do krvi razbijemo? Kdo bo imel korist? Zato, fantje, ostanite rajši v razredu. Govorimo to uro prav temeljito o pomenu današnjega dneva za Korotan in za ves naš narod. Ste li zadovoljni z mojim predlogom?« Sedli so. Velel sem jim, naj knjige zapro. Nastala je slovesna tišina. Nato sem pričel z zgodovino Karantanije: govoril sem o prihodu naših dedov v te kraje, o njih bojih

s Franki, o kralju Samu, prišel sem vprav do Hotimira in Volkuna (Valjhuna) ter Prešernovega »Krsta pri Savici«, ko se nakrat začuje gromovito petje: »Hej Slovani!« Posluhnemo. Proti naši gimnaziji gredo. Moj razred je v pritličju. Tedaj zagledamo dolg spreved dijaštva. Obkolijo našo gimnazijo. Začujejo se zunaj klici: »Fantje, ven! Z nami!« Moji učenci začno vstajati in gledati skozi okna. V veži se začuje krik profesorja Stentorja. Po stopnicah že drvé iz prvega in drugega nadstropja. Kaj bo? V veži je silen hrup. Je li naše dijaštvo, ali so vdrli štrajkovci, da s silo potegnejo še naše s seboj? Kaj bo? Pod okni mojega razreda traja vpitje dalje: »Fantje, ven! Z nami!« Kar s strašnim hrupom zaloputnejo velika vrata. Ključ je nekdo obrnil enkrat, dvakrat. Vedel sem: Ravnatelj je dal vrata zakleniti: S silo moramo varovati naše učence! Vpitje in razgrajanje pod okni pa je šlo naprej. Razburjen sem govoril: »Fantje! Zdaj smo zaklenjeni. Tako se mi zdi, kakor da smo v Ajdovskem gradu. Volkun je s svojimi oblegal Črtomira in njegovo četico. Volkun je prihrumel doli s Koroškega. Oboji so bili Slovenci. Oboji ste Slovenci tudi vi, ti-le zunaj, ki nas zdajle oblegajo, kakor tudi vi. Mar vi manj ljubite koroške Slovence kakor ti-le zunaj? Mar vi manj želite, da naš narod

si prosto voli vero in postave?!«

Zunaj je hrup naraščal. Že se je prikazala v oknu glava enega izmed naskakovalcev (brez dvoma se je bil predrznež vzel na rame kakega tovariša spodaj). Srdito sem zavpil:

»Prelesti misli je ozidje grada...«,

tisti hip pa še je začul zunaj pisk: ko bi trenil, so se oblegovalci razpršili. Kaj je bilo? Pojavila se je policija na konjih...

Po uri ob devetih, sem zvedel, kaj se je godilo v veži: Ko so naši dijaki drli, začuvši sirenske glasove stavkarjev, po stopnicah doli, jim je v v veži zastavil pot kolega dr. Jakob Ž. z besedami: »Samo preko mojega trupla!« Za hip so vse noge obstale. V tem je na povelje g. ravnatelja šolski sluga vrata zaklenil.

Z nadčloveškim naporom smo mladino zadržali v šoli. — V takem položaju si bil ti, stari Odisej, ko si plul mimo omamnopojočih Siren; a ti si si vedel pomagati: zamašil si tovarišem ušesa, da niso slišali pogubnih glasov.

Nekaj dobrega smo s svojim odporom storili: sovražni nam vsemogočni vladi smo prekrizali očitek, da je stavkala v s a srednješolska mladina v Ljubljani.

Tako velika reč se je pripravljala med našim dijaštvom, a mi, profesorji? Vsaj jaz do zadnjih trenutkov nisem nič vedel. Ali je to pravo razmerje med dijaštvom in učiteljstvom?

(Dalje prih.)

Milutin Milič:

ISTRI.

*Otožno gledam nate, Istra,
zamišljeno zrem v prošlost ti,
srce se moje v boli stiska,
ko v dneve zrem sedanjosti.*

*Oj, tužna Istra, breme tvoje
čutim in jočem s tabo se;
usode težke bič te tepe
in seka brazde ti v ramè.*

*Med Učko, Nanosom, Snežnikom
in sinjo adrijsko vodò
pravica joče se s trpinom
in solz potoki žgo zemljo.*

M. PREZELJ:

Kažipot skozi prirodopisno zbirko v ljubljanskem muzeju.

Četrty obisk.

Pred četrto omaro ob desni steni.

V veliko čast si šteje dijak, ako ga profesor pohvali s tem, da ga imenuje belo vrano. Dijaki bele vrane si v tej omari lahko natančneje ogledajo pravi vzor svojega izjemnega stališča v razredu. Prepričali se bodo, da bela vrana v prirodi nikakor ni tako redka prikazen kot v razredu in da ni prav nič lepša od sive, oziroma poljske vrane, ampak mogoče celo grša.

Kaj postaven gospod je kromkar, zlasti ta, ki je samotaril v prijaznem Tivoliju in se končno prostovoljno žrtvoval v znanstvene namene. Kako kruto ga žalimo, ako po njem imenujemo one, ki jim je gostilna drugi dom. Zala ptica je planinska vrana, ki ima rdeč kljun in prav take prste in krake. Planinski vrani podobna je kramparčica, le kljun ji je rumen. Za planinsko vrano in kramparčico se šopirijo kavka, sraka in šoja. Vse tri so rojene klepetulje in kot take uživajo primerno spoštovanje ne le med ljudmi, ampak tudi nad živalmi. Približno tako velik kot vrana je lešnikar, ki se najbolje počuti v svežem gorskem zraku.

Dasi nam srakoper še dokaj ugaja po svoji močati postavi in tudi prav radi poslušamo njegovo petje, ga vendar povsod po pravici preganjajo. Ne dajo se popisati grozodejstva, ki jih ima na vesti vsak srakoper brez izjeme: rjavi, sivi, veliki ali mali srakoper. Bog ve, katere so bile zadnje besede, ki jih je izrekel

ŠKOREC.

(Slika iz knjige Verbic - Vales: Prirodopis živalstva, str. 94.)

škorec, preden mu je nehalo biti vedno veselo srce in ki zdaj v četrty omari premišljuje o minljivosti vsega, kar je na svetu. Da rožasti škorec ni pristojen v naše kraje, ti razodeva njegov obraz in krasno barvana obleka. Domovina so mu vzhodnoevropske in azijske ravnine, od koder čisto poleti v naše kraje kot spremljevalec kobilic selivk. Fant od fare, dečko od nog do glave je pegam. Škoda, da ni ta ptič naš stalen gost, oziroma da nas tako redko obišče. Kobiljarja že poznamo in tu bi ga spo-

znali, četudi ne bi nosil pod seboj svojega cenjenega imena.

Drugo polovico četrte omare zavzema cel kurnik raznih gozdnih in poljskih kur. Divji petelin, srednji petelin, ruševac in tetrev so na zgornjih dveh policah, spodnji dve polici pa zavzemajo splošno znane poljske kure: prepelica, jerebica, gozdni in snežni jereb, gozdna jerebica ter kotorna. Inambuja, ki dela družino tem prijaznim kokoškam, že po čudnem imenu spoznaš za ptico tujko. Živel je v Južni Ameriki, od koder je — kdo bi mogel povedati kako in po kakem potu? — prišel v naš muzej. Ptica tujka je tudi sadža. Sadža prebiva v stepah, razprostirajočih se vzhodno od Kaspiškega morja tja do Mongolije. L. 1863. kakor tudi l. 1888. in l. 1908. se je iz neznanih vzrokov selila v velikih jatah v Evropo, kjer je dospela celo prav v Španijo. Kakor svedočijo napisi na etiketah, se je bila v teh letih prikazala tudi pri nas kot dobrodošla tarča lovcev iz Mengša, Mirne peči ter Prestranka.

Golobje bivajo navadno v podstrešju, v četrto omari pa jim je za stanovanje odkazano pritličje. Družina golobov je tu zastopana po domačem, skalnem in lesnem golobu ter po grivariju in divji grlici.

Pred peto omaro ob desni steni.

Med četrto in peto omaro stoji okostje konja. Dijake jako zanima, čigav je bil ta konj, kaj mu je bilo, da je njegove ostanke zaneslo v muzej, in kakšen je bil. Ker jim ne vem pravega odgovora ne na to in ne na ono vprašanje, utešim njih radovednost s pripovedovanjem o uradnem šimlčku, ki je žrl akte v vladni palači na Bleiweisovi cesti ter istotam za večno zatisnil svoje ljubke oči na predvečer onega dne, ko se je iz razvalin Avstrije dvignila Jugoslavija, zdaj pa stoji tu v muzeju kot koščena priča o nespameti vseh onih, ki so ga krmili namesto s senom in ovsom s kopicami papirja.

Vsakega, prav posebno pa dijaka sili na smeh, ko zagleda čudne ptice, ki v peti omari razkazujejo svoje pince-tam podobne kljune in kot berglje dolge krake. Ni nad vse smešen polojnik, ki je tak kot kak gizdalin, izprehajajoč se ves božji dan po Šelenburgovi in Aleksandrovi cesti? Sabljarka ima menda ime po dolgem, na koncu nekoliko navzgor zavihanem kljunu. Zelo smešna prikazen je škurh, in sicer mali škurh prav tako kot tankokljuni škurh. Če rdeči in črnorepi kljunač še ne bi bila krščena, bi ju mi prav nič drugače ne imenovali; popolnoma zaslužita to ime. Priba je oni znani ptič, ki mu splošno pravijo kibic. Ker je neki silno radoveden in zvedav, ni čuda, da po njem imenujemo onega, ki bi sicer rad igral karte, a ne mara plačati takse in raje zastoni dela zgago plačujočim kvartopircem. Zakaj se dular tako imenuje, ve menda samo oni, ki mu je nadel to ime. Prvi je krivokljuni, drugi spremenljivi, tretji pa severni dular. Vsi trije se drže jako resno, a so pri vsej svoji resnosti jako nedolžni. Martinčev rod je zares zelo mnogoštevilni. Oni, ki je znošil vse različne martince v muzej in ugotovil njih prava slovenska imena, prav gotovo ni drugega delal ko samo proučeval ptice močvirnike. Pikčasti, črni, jezerski, močvirski, zelenonogi, rdečeno-gi, povrhu pa še mali martinec! Da je tekalec res dober tekalec, o tem pač ne more dvomiti nihče, kdor se količkaj razume o pomenu dolgih krakov na hitrost in urnost v hoji. Prijazna živalca je deževnik, še prijaznejša pa njegova bratca, mali deževnik in grivasti deževnik. Morska sraka je zanimiva pač radi tega, ker je morska; navadna sraka je pa vsekakor lepša od nje.

Na tretji polici slede za črnim martincom trije po svoji zunanosti sicer manj pomembni močvirniki, ki pa

jih moramo radi popolnosti omeniti, namreč peščenek, islandski prodnik in mali prodnik. Pod sabljarko se na četrti polici repenči togotnik. Hude jeze so gospod togotnik, njegova milostljiva pa so prav vzorna ptičica. Kdo ne bi poznal pod imenom šnepha daleč naokrog sloveče sloke in pa njene najožje sorodnice kozice? Skoraj v vsakem letniku velezanimivega »Lovca« najdeš daljši spis o življenju teh dveh čudno čudnih ptic. Obe ma jako podobna je čoketa.

Puklež! Zares čudno ime za ptičko, stoječo ob strani kozice. Je res tako grbasta, da se je je prijelo to ne preveč častno ime? Videti ji ni. Kosec je naš dobri znanec že iz prve dvorane. Tu mu delajo kratek čas njegovi ožji rojaki: čapovoznik, ki je podoben majhni putki, mala graha sta in zelenonoga tukalica ter črna liska.

Najmočnejši povodnik je gotovo velika droplja, ki jo vidimo na prvi polici pete omare, za dobro polovico manjša od nje pa je mala droplja. Zadnji povodnik, ki si ga nam je še ogledati v peti omari, je prliv. Napisi na etiketah pričajo, da prliv pogosto obišče naše kraje in da se včasih oglasi celo v neposredni bližini Ljubljane.

Od omare z močvirniki pojdemo k omari, ki stoji desno od velike omare s sesalci!

Kar pomeni za dijaka v učenju tega ali onega jezika slovnica, to je zanj v prirodoopisu nauk o okostju. Z zanimanjem čita dijak vsak spis o živalih in Erjavčeve povesti o njih kar požira, ni mu pa zlepa bolj zoprnega kot poslušati dolgovazne razprave o okostju glave, trupa in okončin. Ker dobro vem, kako dijaka zaskeli, ako ga sredi zanimivega sestavka prekinеш z vprašanjem: »Kaj je v tem stavku samostalni in kje je povedek?«, sem toliko previden, da mu nikdar ne kvarim zanimanja do živalic z vprašanji: »Kakšne zobe

ima indijski tiger?«, »Kako se glasi formula za zobovje južnoameriškega mravljničarja?«, »Koliko vretenc šteje krtove repek?« Prav nič se ne hudujem in tudi nobenemu ne zamerim, ako kar odskoči od omare, v kateri zagleda same kosti. Bog me varuj, da bi zdaj še začel naštevati vse, kar je videti v njej! Prepričan sem, da bom prav storil, ako samo na kratko ugotovim, da je omara polna kosti najrazličnejših sesalcev, ptic, plazilcev, rib in krkonov.

Zadnja omara, čije prebivalce si nam je še ogledati v drugi dvorani, stoji levo ob vhodu v dvorano.

Ej, to je zopet nekaj za prvošolčka! Ena ptica je zanj bolj smešna od druge in za vsako ima takoj pripravljen izraz iz obširnega leksikona svoje bujne in živahne domišljije. Srbohrvatsko ime za štokljo je roda, kar je po mnenju prvošolca seveda krajši izraz za nerodo, žerjav je zanj zloženka za že rjav, žličarka bi po njegovem bolj zaslužila ime lopatarica in čaplja bi se morala imenovati brblja. Zares zanimiva je priroda in velezabavna prikazen v njej je prvošolec! Kaj vse se bom od prvošolcev naučil šele v Zoo, če sem se že tu v muzeju naučil od njih opazovati prirodo s povsem drugega stališča kot sem jo do sedaj proučeval.

Zgornja polica omare, pred katero se gnetemo, je zasedena po žličarki, dveh žerjavih, dveh črnih in treh belih štokljah. Na drugi polici se za malo belo čapljo vrste štiri velike bele čaple in štiri sive čaple, pod temi pa stoji na tretji polici cela jata nočnih čapelj, bobnaric in rjavih čapelj. Močno pomanjšana oblika bobnarice je mala bobnarica, čije šest eksemplarjev je nameščenih na dnu omare. Poleg male bobnarice razkazuje svojo lepoto rumena čaplja, za to pa se ponša z narahlo navzdol upognjenim in kot svinčnik dolgim in tankim kljunom plevica.

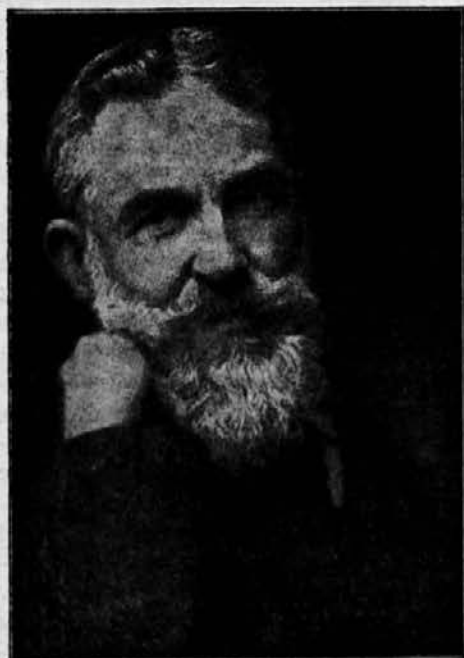
(Dalje prih.)

Knjige in pisatelji.*

1. Sv. Ivana.

Spisal Bernhard Shaw.

(Deloma po »Weltstimmen«, I. Jhrg., 1927.)

Bernhard Shaw (izgov. Šô) je bil rojen dne 26. julija 1856 v Dublinu; je torej Irec. Leta 1876. je prišel v London, kjer je postal soustanovitelj »Fabian Society«, socialistične združbe za proučevanje in razširjanje Marxovega socializma. Obenem se je bavil z glasbeno kritiko. Tedne in tedne je presegel v knjižnici britanskega muzeja in študiral dan za dnevom samo dve deli:

* Pod tem naslovom hoče »Mentor« svoje čitatelje opozarjati na dobre knjige, v prvi vrsti take, ki imajo svetoven sloves, potem pa take, ki so za Slovence prav posebno važne; vobče bo navajal samo vsebino knjige ter včasih dodal kak migljaj, kako naj se čita; o pisateljih bo podajal samo najpotrebnejša obvestila. Pričelnjamo z dramo B. Shawa, ker jo je izdala Slovenska Matica v Župančičevem prevodu. Op. uredn.

Marxov »Kapital« ter partituro Rich. Wagnerjeve opere »Tristan in Izolda«. Pisal je sprva romane, ki jih niso čitali. Leta 1892. je prvič stopil na deske, ki pomenijo svet, z dramo »Widowers Houses« (Hiše g. Widowerja). Pozneje je spisal še drame: »Obrt gospe Warren«, »Junaki«, »Igre za puritance«, »Cezar in Kleopatra«, »Pygmalion«, »Major Barbara« i. dr., najbolj pa je zaslovela njegova »Sveta Ivana«. Igrali so jo nešteto krat v vseh gledališčih; tudi čita se ta drama mnogo. Samo v Nemčiji je prevod (iz angleščine) do l. 1926. doživel 80 izdaj!

B. Shaw v svojih dramah ostro kritizira (prav kakor Norvežan Ibsen) sodobno družbo; čisto po svoje pojmuje Shaw n. pr. oderuhe, junake ali svetnike. Ko je dne 16. maja l. 1920. papež Benedikt Ivano Orleansko proglasil za svetnico, je Shawu prišla misel, da spiše — on, puritanec, protestant — o tej svetnici katoliške cerkve dramo. Čita joč to dramo imej to-le pred očmi: S tem, da je katoliška cerkev Ivano proglasila za svetnico, ni (cerkev) nič rekla o »glasovih«, ki jih je po svojem zatrtjevanju Ivana tolikrat slišala, in o prikaznih sv. Mihaela, sv. Marjete ter sv. Katarine, ki jih je — spet po svojem trdnem prepričanju — večkrat videla; cerkev je s proglasitvijo izrekla samo to, da je bilo življenje te deklice iz vasice Domremy na meji Francije in Lotaringije, rojene v kmečki hiši l. 1412., popolnoma v skladu z naukom katoliške vere, da se je popolnoma pravilno ravnala po svoji vesti, ki mora biti vselej in povsod naš najvišji sodnik. (»Boga je treba bolj slušati nego ljudi.« Ap. 5, 29), to je bil vedno zmisel njenega zagovora pred sodiščem, čigar člani so bili i duhovniki i lajki, in ki jo je končno kot krivoverko po krivem — zlasti iz političnih nagibov, iz uslužnosti napram Angležem — ob-

sodilo v smrt ter jo dalo l. 1431., dne 30. maja, t. j. v sredo pred Sv. R. Telesom, na grmadi sežgati), dalje, da je vedno, tudi o najtežjih dnevih, ko je bila od vseh zapuščena, ostala pokorna hči cerkve, končno, da je Bog s čudeži, ki so spremljali njeno pot, potrdil njeno svetost. Tako katoliška cerkev. A Shaw? Dasi se v vseh 6 slikah (prizorih) vestno drži besedila zgodovinskih virov, vendar pa vse razlaga po svoje. Shaw je skeptik, t. j. ne veruje v čudeže, ampak si vse njeno delo razlaga naravno; ne veruje, da je bila Ivana od Boga poslana rešit Francijo; v opreki s cerkveno proglasitvijo trdi, da Ivana ni bila cerkvi pokorna, ampak uporna, sploh, da je bila prva protestantka! Bistveno idejo te drame (tragedije) bi v z mislu Shawovem izrazili morda tako-le: Kakor so ljudje še vselej vsakogar, kdor se je boril zoper njih ukoreninjene predsodke (verske, stanovske, narodnostne...) iz zavisti ali sebičnosti preganjali in celo v smrt obsodili, tako tudi tu: duhovniki (zastopnik škof Cauchon!) so mislili, da je, sklicujoč se vedno naravnost le na Boga, ne pa na cerkev, krivoverka in s tem ruši cerkveno avtoriteto, plemiči (zastopnik Warwich!) pa so mislili, da Ivana s tem, da proglasa kraljevo oblast za neposredno od Boga dano, ruši njih avtoriteto (plemstvo je smatralo kralja le za prvega med enakimi — *primus inter pares*) — zato na grmado ž njo! In ako bi Ivana danes nastopila zoper predsodke naše dobe, bi jo mi prav tako obsodili. (Tako misli Shaw; to je zmisel epiloga!)

Iz vsega tega sledi, da je »Sveta Ivana« satira.

I. slika.

Spomladi l. 1429. Grad Vancouleur na meji Lotaringije in Šampanje. Vitez Robert zmerja oskrbnika, zakaj mu ne da kakor navadno jajec k zajtrku. Oskrbnik nato: Kure ne neso; ves grad je začaran. Kriva je najbrž deklica, prišedša pred dvema dnevoma iz sela

Domremy. Na vsak način hoče od graščaka konja, vojno opravo in vojakov, da jih popelje pred Orleans, kjer je kraljevič Karel oblegan in tam Angleže prepodi, kraljeviča pa odvede v Reims h kronanju. Vitez Robert veli, naj deklica pride. Ivana vstopi:

ROBERT. Kaj si menila, ko si rekla, da govorita sveta Katarina in sveta Marija vsak dan s teboj?

IVANA. Saj govorita.

ROBERT. Kakšni pa sta?

IVANA. O tem vam nočem nič povedati; nista mi dovolili.

ROBERT. Pa ju res vidiš? In govorita s teboj prav tako, kakor govorim jaz s teboj?

IVANA. Ne, to je čisto drugače. Ne morem povedati, ne smete mi govoriti o mojih glasovih.

ROBERT. Kako praviš? Glasovi?

IVANA. Glasove slišim, ki mi govore, kaj storiti. In prihajajo od Boga.

ROBERT. Prihajajo iz tvoje domišljije.

IVANA. Seveda. Samo tako nam razodeva Bog svojo voljo.

ROBERT. Torej Bog ti pravi, prebiti orleansko oblego?

IVANA. In kronati dofena v reimski katedrali.

ROBERT. Kronati do —?

IVANA. In Angleže pregnati iz Francije.

ROBERT. Nič drugega?

IVANA. Zazdaj ne, hvala na vprašanju, gospod.

ROBERT. Ali si kdaj videla angleške vojake v boju?

IVANA. Tudi oni so samo ljudje. Bog jih je ustvaril prav take kakor nas; ali dal jim je njih lastno zemljo in lastni jezik; in njegova volja ni, da bi hodili v našo deželo in poskušali govoriti naš jezik... Če bi šla jaz zoper božjo voljo na Angleško in bi hotela Anglijo osvojiti, tam živeti in govoriti angleški jezik, bi planil hudič vame; in na stara leta bi trepetala, kadar bi se spomnila hudobij, ki sem jih počenjala.

Robert, izprva maloveren, se končno le vda, da dá Ivani vojakov, ki naj jo spremljajo k dofenu.

2. slika.

Dvor dofena Karla. Dne 8. marca 1429. Ivana čudežno spozna izmed vseh navzočih kraljeviča, dasi v množici skritega. Končno potegne Ivana z vzklikom: »Kdo je za Boga in njegovo Dekle? Kdo je z menoj za Orleans?« vse

za seboj. (Nadškof, ki ne prizna čudežev, je pač — pisatelj sam, po njegovem je vsa vera le — poezija.)

III. slika.

Pred Orleansom na reki Loiri. Karlov poveljnik že dolgo zaman čaka, da bo prišel pihati zapadni veter. Ko nastopi Ivana, zapiha tudi zapadnik. To navduši Francoze, da planejo nad Angleže v mestu in jih zapode v beg. (Dejstvo hipnega zapihanja zapadnika je zgodovinsko dokazano Vendar iz vsega prizora vidimo, da pisatelj čudežu ne verjame.)

IV. slika.

Cauchon in Warwich prideta v razgovoru do zaključka, češ da Ivana ruši avtoriteto cerkve in plemstva in da zato zasluži smrt. Cauchon trdi še več: Ivana je prvobornelica nacionalizma (»Francija Francozom, Anglija Angležem!«), s tem pa ruši internacionalizem, ki da je življenski pogoj Kristove cerkve. (Ta trditev je samo na pol resnična: samo pretirani, samo tisti nacionalizem je protikrščanski, ki uči, naj sovražimo tuji narod.) Angleški vojni kaplan (pridigar) pa vidi v Ivani ne krivoverko, ampak čarovnico; zato zahteva grmado zanjo. (Ta angleški pridigar je zelo smešna in podla oseba; Shaw — kot Irec — sovraži in prezira Angleže ter jih ob vsaki priliki smeši.)

V. slika.

V reimski katedrali. Ivana je pravkar dovršila zadnji del svojega poslanstva s tem, da je dofenla zmagovito pripeljala v Reims, kjer je pravkar minila slavnost kronanja. Množica se razhaja; Ivana ostane sama v foru za velikim oltarjem, kjer moli, od vseh zapuščena, da, že sovražena, ker vse nadkriljuje.

VI. slika.

Mesto Rouen, ki je v oblasti Angležev. Grad. 30. dan maja 1431. Sodišče... Člani: duhovski in svetni, vsi pod vplivom Angležev. Pripeljejo Ivano, vklenjeno v verige. (Kmalu po kronanju so jo bili namreč Burgundci, torej

lastni rojaki, ujeli in jo Angležem prodali za 10.000 Livres. Angleži so brez-pogojno zahtevali njeno smrt.) Po dolgem zasliševanju ji končno stavijo vprašanje, ali hoče poveriti svojo pravdo cerkvi.

IVANA. Jaz sem cerkvi vdano dete. Poslušati hočem cerkev. S pogojem, da mi ne zapove nič nemogočega. Če mi zapoveste izjaviti, da vse, kar sem delala in govorila, in da moje prikazni in razodetja niso od Boga, je to nemogoče: tega ne izjavim za nič na svetu. Kar mi je Bog dal storiti, v tem se nikdar ne umaknem, in kar mi je ukazal in mi še ukaže, tega ne opustim vkljub vsakemu živemu človeku. In če bi mi cerkev velela storiti kaj, kar nasprotuje zapovedi, ki jo imam od Boga, ne pristanem na to, pa naj bo karkoli.

Končno jo izobčijo in izroče svetni oblasti, ki jo nato takoj odvede na grmado.

Čez nekaj časa se pridigar vrne ter škofu Cauchonu in inkvizitorju popisuje njeno smrt; zvemo kako je prosila za križ in s klicem »Jezus« umrla; zgorelo je vse telo, le srce ni hotelo goreti. Pepel je krvnik stresel v Seino.

Epilog.

Leta 1456. (Tega leta je na ukaz papeža Kaliksta III. novo cerkveno sodišče Ivanino pravdo še enkrat preiskalo in sodbo iz l. 1431. zavrglo.) Godi se ponoči v spalnici Karla VII. Zbrali so se duhovi vseh, ki so bili pri sodbi l. 1431. navzoči. Nastopi tudi brezimen »gospod« v klerikalni (!) obleki (naj li predstavlja papeža Benedikta XV?), ki naznani, da je Ivana zdaj proglašena za svetnico. Shawovi Ivani se ta proglastev zdi smešna. (Shaw smeši kanonizacijo kat. cerkve.) Na njena usta nam končno Shaw — kakor smo že gori omenili kot poglavitno tendenco in idejo drame — pove, da bi sedanji ljudje z Ivano, če bi drugič prišla, isto storili.

Zanimivo bi bilo v kakem šolskem predavanju primerjati Schillerjevo »Die Jungfrau von Orleans« in to Shawovo; našli bi, da se je Schiller kot romantik klanjal pred čudežnimi dogodki, Shaw pa je hladen skeptik, ki ne pripozna nič čudežnega. Dbv.

M. PREZELJ:

Kemijske vaje.

Kemija! Lep in poučen ter za življenje koristen šolski predmet, a kaj vse to pomaga in koristi dijaku, ki ga iz stvarnih vzrokov dosledno uvršča med najtežje in najbolj zoprne predmete. Devetdeset je elementov, moj Bog, in to je mnogo, mnogo preveč za ubogega dijaka, ki naj pozna vse ne le po imenu, ampak tudi po njih nešteti, po večini vsaj zanj kaj neprijetnih svojstvih. In potem za vsak element toliko

simbol je zanka za dijaka, vsaka formula težka ali sploh nerazumljiva ugan-ka, vsaka enačba gordijski voz, ki ga najlažje razvozlaš, če ga še bolj zadrigneš. Paziti moraš seveda, da si ga ne zadrigneš na lastnem vratu. Ure in ure presediš v svetem premišljevanju o skrivnostnem poteku tega ali onega kemijskega procesa, vsak dan žrtvuješ nekaj ur, ki bi jih sicer lahko preživel pri nogometu ali nogobrcu, da si poglo-

in toliko načinov njega dobave in pridobivanja! Da si zapomniš eno dobavo, moraš deset drugih pozabiti, kar je pač dovolj huda in velika žrtev za procvit in napredek v znanosti. Na vsaki strani, da, v vsakem odstavku kemijske knjige in zvezka se človeku kar blede od samih simbolov, formul in enačb, toliko je teh nerazumljivih čačk. Razumi, če moreš in beri v njih to, kar baje predočujejo in radi česar so napisane. Vsak

biš znanje v alkemiji, sveti vedi naši, pa pride usodni trenutek, ko moraš pred sodnim stolom izpričati, da si pridni dijak, in ves trud se razblini v nič, torej v ono, kar se v šoli označuje s »cvekom«. Pravijo, da samo to verjemi, kar vidiš. Pa veruj potem v eksistenco plinov vodika, kisika, dušika ali kakor se že imenujejo! Brez barve so, brez okusa, brez vonja, so torej pravi duhovi. Kdor pa v te veruje, je babjeverec,

špiritist in špekulant. Zahtevati od dijaka, ubogega siromaka, naj veruje v nekaj, kar ni, je naravnost zločin, izvršen nad njegovo poštenostjo. Prosim! Dijak je skozinsko pošten. Po nobeni božji in ne človeški postavi ni prepovedano »plonkanje«, s čimer hočeš samemu sebi dobro in še manj prišepetavanje, ki je naravnost v zvezi in v skladu z zakonom: Ljubi svojega bližnjega ko samega sebe. Dijaka pač ne razume svet in nočejo ga razumeti šolske oblasti od razrednika do prosvetnega ministra. Pavze med učnimi urami so pismeno zajamčena pravica dijaka, se pa dogajajo obžalovanja vredni slučajji, da se jim skrajšujejo tudi pavze, ki so vendar čas oddiha in vsega, kar dijak razumeva pod tem izrazom. Toliko mimogrede v pojasnilo, da je tudi dijak človek in kot tak z neumrjočo dušo obdarovano bitje.

Kdo med nami ne pozna Skrema, ki se zanima za vsakega in kateremu je blagor bližnjega več nego lastna korist. Da ima včasih smolo, to ni njegova krivda, kar bi pač moral upoštevati tudi profesor, ki kar ne more doumeti duševnega razloga, da mu Skrem zamenjava kisik z dušikom, klor s fluorom, klorov vodik z žveplovim vodikom, atomsko težo z molekularno težo, Avogadrovo hipotezo z atomsko teorijo. To so malenkosti v primeri s posledicami, ki jih mora na duši in telesu pretrpeti nadobudni Joško.

Ali nima profesor prav nič srca, da zahteva od Reje rešitev naloge: »Koliko srebra dobiš iz 50 gramov srebrovega klorida?« Kakor da bi bil Reja res tako pohlepen po srebru! Revež je ves zadovoljen in srečen, če ve, da ima v žepu ubog dinarček, s katerim si more v pavzi kupiti dve žemlji. Srebra še videl ni, kako neki naj ga pridobiva! Nesmiselna je tudi naloga, ki jo je dobil črni Oblak in radi katere je zletel v klop najprej on, za njim pa še Otruba, Vok in končno še Vouk. »Koliko litrov vode nastane med eksplozijo enega he-

ktolitra vodika?« Bog varuj, da bi se res kaj takega pripetilo v svetem šolskem poslopiju!

Toliko se mi je zdelo potrebno, da napišem kot žalosten uvod v veselejši del tega sestavka. Dijaku se hoče gibanja, ročnega dela in lastnega opazovanja. To zahtevajo njegove spočite mišice, to zahtevajo njegovi zdravi živci. Ko je razred najbolj stokal pod trdoto in specifično težo mineralov, ko se je že začel dušiti v strupenih plinih in se taliti od samih eksotermijskih reakcij, je prišlo veselo in nepričakovano iznenadenje. Otvorila so se vrata v kemijski laboratorij. Kdo se prijavi h kemijskim vajam? Kdo se ne bi prijavil, komur je mar za napredek?

Nekaj prizorov s kemijskih vaj.

Prvi.

Zgovorni Kalaš, debeli Jezovšek in Kokoli, mali vsevedež, so imeli nalogo, izvršiti redukcijo bakrovega oksida z vodikom.

Vse priprave so šle po sreči in Kalaš je bil ves blažen v pričakovanju, da se bo zdaj ta črna snov spremenila v rdečkasto kovino. Kaj je Kokolja premotilo, da je začel segrevati cev z bakrovim oksidom prej, preden je iz nje odstranil zrak, mi je še danes nerazumljivo. Zažvenketala so stekla v oknih, drobci gazometra, epruvet in drugih posod so leteli in frčali po zraku. Groza in strah! Eksploziralo je deset litrov vodika. Še danes hvalim Boga, da ni nobenega ubilo, dasi je vsem prav močno pretreslo centralno in periferno živčevje. Vodikova svojstva jim bodo ostala nepozabno v spominu, nikdar več pa jim ne pojde srbohrvaščina, francoščina, zgodovina in drugi predmeti, v katerih so pred nesrečno eksplozijo prav dobro napredovali. Kokoli je postal celo stoodstoten invalid v čitanju cirilice, za kar se mu izplačuje primerna trimesečna renta.

Drugi.

»Reja, kaj vendar delaš?« Bilo je žal

že prepozno. Kratkoviden in malce neroden je naš Reja, zato nas ni prav nič presenetila njegova najnovejša nezgoda. Med delom se je zagledal v muho na steni in najbrže premišljeval o neumrlivosti njene duše, pri tem pa popolnoma prezrl, da izliva koncentrirano žvepleno kislino ne v epruveto, ampak na — telovnik.

Tretji.

Nič in zopet nič. Substanca ne reagira ne na ta in ne na oni reagent. Dve uri je preizkušal Ferenc substanco z vsemi mogočimi sredstvi, končno pa mi je ves obupan javil rezultat svojega znanstvenega raziskovanja. »Substanca, ki sem jo raziskoval sploh ni nič.«

»Ej, Ferenc, zapomni si: Destilirana voda je tudi substanca, in to še celo jako važna substanca.«

Četrti.

Na prostoru št. 6 modruje Jaka: »Če ni natrij, je kalcij, kalcij ne more biti, torej je litij ali stroncij. Nekaj je.«

»Aha! Že imam! Janez, povohaj in povej, če to ni amonijak!« In Janeza na štev. 7 bi kmalu vrglo, tako močno je potegnil vase nadvse blagodejni parum.

Peti.

»Kalijeva spojina je prav gotovo. Glavo stavim, da se ne motim,« se hudeje Gašper, ki ne more in ne more priti iz kationa na pravi anion. »Joža, kaj praviš, kaj je to: belo je, v vodi se ne topi, plamen obarva vijoličasto?«

»Ne nadleguj me in ne stavi mi ugank, saj vidiš, da tudi jaz iščem! Kako si že rekel? Belo je, v vodi se ne topi, plamen je vijoličast? Glej, tudi moje ni prav nič drugačno, oba imava eno in isto snov. Kaj neki naj bi bilo? Kalijeva spojina je brez dvoma, to si tudi ti ugotovil. Zdaj je le še veliko vprašanje, ali je klorid ali sulfat ali karbonat ali kaj drugega. Pri najboljši volji ne morem ugotoviti ne to in ne ono. Zares, čudna snov. Klorid ni in ne sulfat, karbonat tudi ni, fosfat pa že celo ne. Če bi je ne videl, bi dejal, da ta substanca sploh ne obstaja. In vendar ob-

staja — meni v spotiko. Ne odneham pa ne, zdaj še nalašč ne! Poskusiva še enkrat od začetka. Torej, snov je bela. Jo tudi ti vidiš belo?«

»Da, bela je ko sneg.«

»V vodi se ne topi. Imaš ti morda vtis, da se je raztopila?«

»Saj vidiš, da je ostala neraztopljena. Nalij nanjo solne kisline! Mogoče jo bo zdaj vrag vzel.«

»Zopet nič. Kajne, da ni nič?«

»Pa še kakšen nič!«

»Ako ji tudi žveplena kislina ne bo prišla do živega, jo bom smatral za peklenjski kamen, dasiravno vem, da to ni.«

In glej čuda, ki sta se ga ustrašila Gašper in Joža in vsa njuna okolica! Komaj je kanila kapljica koncentrirane žveplene kisline na snežnobelo snov, je začelo v epruveti prasketati in pokati ko da regljajo mitraljeze.

Katero substanco sta raziskovala naša dva junaka?

Šesti.

Pa še besedo o tem, kakšno mi je zagodel Marko, ta hajduk!

»Marko, kaj raziskuješ?« ga vprašam dostojno kot se spodobi dostojnemu človeku.

»To-le, kar vidite v kozarcu,« dobim za odgovor.

»Si že kaj dognal?«

»Nič.«

In bil sem še tako nepreviden, da sem mu začel pomagati. Preizkusil sem vse reagente, a tekočina je ostala neizpremenjena, prozorna in temnorumene barve. Marko je triumfiral, komaj se je še vzdrževal, da se mu niso usta razširila in odprla v — zaničevalen smeh. Misel, da sem se blamiral pred Markom, ki trepetal in se trese pred vsako kemijsko enačbo, me je spravila v obup in v obupu sem izpil požirek nesrečne tekočine. Joj! Skoraj bi mi bilo postalo slabo. To pa ne morda radi pijače, ampak zato, ker si Marko v laboratoriju kuha na državne stroške — čaj.

(Konec prihi.)

Nagrade.

Tekma za nagrado. V zadnji številki Mentorja je na str. 110 priobčil prof. Iv. Dolenc 12 nemških heksametrov in razpisal nagrado 50 dinarjev za najboljši prevod teh verzov v slovenščino. Uredništvo je na razpis prejelo 12 odgovorov; tekmovali so: J. Gregorin, sedmošolec na I. drž. gimn. v Ljubljani, Viktor Smolej, I. drž. gimn., St. Vid n. Lj., Kornelij Lužnik, šestošolec na drž. gimn. v Mariboru, Umk Vinko, jurist, Zg. Šiška pri Lj., Stanislav Rojec, sedmošolec na II. drž. gimn. v Lj., Fr. Bradač, šestošolec na I. drž. gimn. v Lj., Jož. Zabkar, dij., I. drž. gimn. v Lj., Mica Medvešek, Radeče pri Zid. mostu, Iv. Zupanc, uradnik v Lj., Mira Mastnak, IV. razr., mešč. šole v Celju, St. Mazi, Zemun in Sergej Kraigher, petošolec na II. drž. gimn. v Lj.

Od teh prevodov nobeden ne odgovarja vsem zahtevam lepe slovenščine in dobrega heksametra. Nekateri prevajalci niso prav razumeli besedila v originalu in so zato tudi marsikatero besedo napačno poslovenili. Največ napak je pa v tem, da si prevajalci niso bili na jasnem, kakšen naj bo dober heksameter po obliki.

Od vseh sta poslala najboljša — četudi ne brezhibna — prevoda St. Rojec in Vikt. Smolej. Zato smo tudi nagrado razdelili in prisodili vsakemu po 25 dinarjev. (Nagrado dobila v uredništvu.) — Za vzgled navedimo tu prvih pet verzov v Rojčevem prevodu:

Nauk o vzgoji umetnost je, vendar vsa
sredstva poučna
in vsi postopki odrečejo, dokler ni prave
osebe...
Torej pa sam izobrazil pred vsem se v
možaka veščaka!

Prvo poglavje to v knjigi učiteljevih je
dolžnosti.
Pomni, v osebnosti sami vsa tajnost je
učinkovanja.

Ostalih sedem verzov pa tako, kakor
jih je poslal Smolej:

Redkokdaj bo stvar od osebe ločil učenec;
če kaj težav mu dela učenje, jezi se na tebe.
Če ta pa v časti ima, uči se tebi na ljubo:
Ti si učencem modrost, si vidna, utelešena
vednost,
živ si zakonik jim ti, po njem uravnavajo
dela,
svoje besede krojijo po njem. Zasluži njih
vero!

Mladini, vzorov potrebni, vzor bodi moža
poštenjaka!

Sedaj pa še nekaj za smeh in kratek
čas. Poleg prevodov, o katerih smo govo-
rili doslej, je prejelo uredništvo še tale
dopis:

»Preložba za 50 Din.

18. prosenca 1929.

Vzrejba je res umetnost, a vse podučive
pomoge,
ter vse ravnave ti nič ne izdajo brez prave
osebe.

Najprej obdelaj se sam, da bistro glavico
dobodeš!

Tole je prva razstava v knjigi: »Kaj mora
podučnik«.

V tvojem osebnosti leži vsa tajna celotne
dosežbe.

Redkokdaj more dečak oddeliti stvar od
osebe;

dela li uk mu težave, na šolnika skrivši se
gadi.

Rad če ima ga in maren je nanj, le zanj se
trajil.

Vidiš, ti si za mladca vidljivo storjena
modrija,

ti si vzgledišče zakona morale v besedi in
delu.

Vreden se skaži otroške verjati, osoba naj
bo ti

vredno zrkalo vsikdar za mladež
uzorotrebavno.

Hostnik Jurij

(pseudonim: Kumski)

I. drž. gimn. V. v Ljubljani.

Za teh 50 Din sem tako gvišen kakor
zlodej za mojo dušo. — Zato prosim za mi-
lostno sodbo.

Ali je tale Hostnik Jurij — ne bo nam
zameril, ako mu vkljub pripisanemu pseudo-
nimu ne verjamemo, da bi bilo to njegovo
pravo ime — ni imenitno pogodil? Ta ša-
ljivi prevod v Koseskijevi maniri nam je
napravil več veselja, ko vsi ostali skupaj.
Tudi nagrado bi bil dobil, prisoditi mu je
nismo mogli ali hoteli samo zato, da bi se

zlodej ne mogel na to sklicevati in zahtevati njegove duše. Tako ga bomo zanjo le ukanili.

Kdo je dobil nagrado? Dne 16. jan. t. l. dopoldne se je vršilo v uredništvu Mentorja žrebanje književnih nagrad za dijaške naročnike in naročnice, ki so bili pravočasno plačali list za tekoče leto. Tu objavljamo imena nagrajencev po vrsti izžrebanih nagrad, kakor so bile naznanjene v 4. številu letošnjega Mentorja na str. 95 in 96. (V oklepaju je ime poverjenika, pri katerem je list naročen.)

1. Mastnak Mira, Celje (Lukman). — 2. Banfi Stefan, M. Sobota (Sever). — 3. Dermastja Marijan, Ljubljana (Glavač). — 4. Petrovič N., Lj. (Glavač). — 5. Zelko Ivan, M. Sobota (Sever). — 6. Logar Alojzij, Lj. (Lenče). — 7. Novak Angela, Celje (Lukman). — 8. Rondič Alf., Gorica (Jurca). — 9. Cerkvenik Albin, Lj. (Milčinski). — 10. Kessler Joško, Borovnica. — 11. Vesenjak N., Maribor (Kotnik). — 12. Stojan N., Lj. (Glavač). — 13. Luskar Joško, Veržej. — 14. Drogenik Draga, Celje (Lukman). — 15. Jurger Ferdo, Celje (Lukman). — 16. Cerjak Vinko, Maribor. — 17. Šivec Alojzij, Trbovlje (Mešč. šola). — 18. Wetz Ludmila, Celje (Lukman). — 19. Rode Vida, Celje (Lukman). — 20. Hribar Franc, Ljubljana. — 21. Herman Marijan, Celje (Lukman). — 22. Matič G., Celje (Lukman). — 23. Bregar Avg., Celje (Lukman). — 24. Novak Henrik, Novo mesto. — 25. Zupan Jože, Trbovlje (Mešč. šola). — 26. Kremžar Marijan, Moste pri Lj. — 27. Uršič Andr., Novo mesto (Prešeren). — 28. Štefko Janez, Celje (Lukman). — 29. Papler Vilko, Lj. (Lenče). — 30. Nemec Ludv., M. Sobota (Sever). — 31. Benko Josip, M. Sobota (Sever). — 32. Flajniš P., Celje (Lukman). — 33. Wurnik N., Lj. (Logar). — 34. Herfort Jože, Lj. (Glavač). — 35. Brus Lojzka, Lj. — 36. Janež N., Maribor (Kotnik). — 37. Valvi Em., M. Sobota (Sever). — 38. Bele N., Maribor (Kotnik). — 39. Pezdirc St., Novo mesto (Novak). — 40. Germ Jože, Novo mesto (Turk). — 41. Umk Vinko, Zg. Šiška. — 42.

Nagrade smo že razposlali. Upamo, da ni kakšnih pomanjkljivosti. Vsem srečnim dobitnikom k nagradam iskreno čestitamo. Obenem se pa ponovno najlepše zahvaljujemo vsem cenjenim darovalcem, ki so edini omogočili, da je moglo uredništvo razdeliti med dijaštvo toliko in tako lepih nagrad. Hvala jim! In jih še prosimo, naj bi ostali Mentorju tudi v bodoče tako naklonjeni.

Literarni pomenki.

Onegin: Praviš: »Čutim velikansko veselje do leposlovja in zdí se mi tudi, da kdaj kaj lepega napišem.« Ne bom oporekal. Nekaj kaže. Verz ti silno gladko teče. Je pa —

morda še sam ne veš — posnetek po prebrani in že slisani pesmi. Pravim, morda še sam ne veš? Moraš pa se kot vihar utrgati v izvirno samoniklost. Glej:

V polja padle so meglice
in zakrile mi stezice,
ki do Tebe mi drže.
In kot senca v dan večerna,
padla tuga nelzerna
v hrepeneče je srce.
Kje ste, kje ste, ceste bele?
Moje misli otopele
blodijo v brezdanji mrak.
Kje ste, kje ste, nade smeje?
kot sopar ste izpuhtele
ne doseže vas korak?

Ali nam ne zveni nekaj podobnega že od prej v ušesu? »Je na Dravc' meglica, še nocoj dež pojde...« In prekrasna Župančičeva: »Ah, mladost ti moja, kam si se zgubila? Kakor da bi kamen v vodo potopila.« V »Noči«, ki bo objavljena, je najboljša kltica:

Pred mano je noč in za mano je noč
in v srcu so misli moreče;
kedaj, oh, kedaj nepoznana mi moč
te strašne temine preseče?

A pogled, kako si postal plehek v tej kitici: »Ah to zvonjenje — božično zvonjenje, / to je kot godbe nebeške brnenje, / to je kot rajskega petja zvenenje.« — To padanje v moči izraza in ponavljanje v drugi in tretji vrstici! Saj vidiš, da kar skeli in da se vzbujeno visoko estetsko občutje kar plazi, namesto da bi šlo do vzpona. Nobe-nega ponavljanja, nobena beseda ne sme biti odveč, vsaka mora biti »novo razodetje in presenečenje v estetskem ugodju.« Obetaš pa. Pa naslov si pozabil!

Taras Kazak:

Otrok joče...

Otrok joče, materi ni mogoče. (Krasno!)
Na deskah sloni,
žganje k ustnam drži,
bol v prsih tišči, tišči,
V kotu ji lisa krvi s pljuči. (!)
Polnoč blje ura proč (ni!)
hom, hom, hom, hom.
Dvanajst leti,
a očeta še ni.
Kje je, kje je, da ga ni?
Temna postava, cesto objema,
blato grabi, vode išče,
v grlu mu žge kot ognjišče.
»Zaklal bom, zaklal bom,
otroka, ženo,
ona žganje ima, pa ga ne dá.«
»Odpri mi vrata, odpri!«
Z nožem na vrata prizvanja.
»Žganje sem...«
Kaj v okno je palo,
da je cvenknilo?

Ali je smrt s koso obenj zadela?

Zena v belem krilu
pride k možu na prag.
kri teče ji iz srca —
Rana široka za prsta dva.

Prva in »Nocoj« pa nista. »Mi gremo«
bo tiskana. Nočem je pa pridrževati le do
takrat. Naj sledi: »Zima, zima, zima / po
poti val dima, / vmes troje temnih postav.
Oče — duh iz mrliških kosti. / Sin — pō-
tepuh, nič ga ni. / Mati — živa bol, / drži
otroka na prsih.

Votle oči v palače uprte, / z dimoni
zastrte, / trpé, trpé, trpé...

Kam hočete, ubogi ljudje? / Kam, tak
dan? — Mi gremo, gremo / v sodni dan.
Z nami pojdi dim.

Mi gremo. — Mi smo bili lačni, / mi smo
bili žejni, / mi smo bili nagi, / smo bili brez
strehe / in brez utehe, / da bi podivjali.

Vi pa ste nas zaničevali. / Vi, vi, ki ste
ljudje?

Mi gremo. / Vi pa ne vstanete oni dan,
vi, ki ste ljudje. / Na vas goré, / na vas
gorjé. — Jezik je močan. Še se dvigaj in
rasti! V pesmih, ki sem jih izpustil, so
spet bolno cveteče rožce. Gotovo je, da
je le bolečina, ki naredi človeka. A bo-
lečina, ki jo obvladaš — v solncu.
»Bolna žalost ni pesniško plodna. Pesem
mora žalost ukleniti in obvladati. Bol-
ne umetniške sposobnosti uničijo umetnika
samega kot umetnika in kot človeka. Dalje
je moje prepričanje, da je bolna literatura
zločin nad človeško družbo.« (Mladi pesnik
Joža Pogačnik.) Vso bolečino ožari s Soln-
cem in vsako bol boš stisnil v biser.

Kalin: »Večerna pesem« je proza:

I človek počiva ponoči,
da dneva pozablja skrbi,
pozablja življenja boj vroči,
da zjutraj spočit se zbudi!

Marianca: »Violinistu« je zelo obču-
tena, tudi jezik obvladate, ni pa izvirna:

Voda v Jački* je šumela,
mesec je sijal na nebu
Jaz ob oknu sem slonela,
ko si ti pod njim igral.

Do tu je: »Soča voda je šumela, mesec
je na nebu s'jal...« Naprej ste izvirni in
verz gladko teče. Pa ni res: »mladostna
sreča vsa si preč.« Še kaj pošljite!

Ivan Hojko. Slabo. Ritem!

Alojz, prvošolec. Živahen si. Praviš:
»Ta pesem je moja prva, ki sem jo naredil,

* Jačka je voda, ki pri Logatcu izgine
v zemljo in se pridruži Pivki.

delam že drugo«, kot oni deček, ki je rekel:
»Enega karpa sem že ujel...«

Zima snežnobela,
žena, ki brez dela
se k nam odpravi,
ptičke vse podavi.
Črni vran pa krakajoč
gleda mrko v temno noč.
Kos zleti na suhe veje,
vrabcem se z veseljem smeje... (Ti naga-
jivec!)

Še tisto pošlji, ki jo že delaš. potem pa
pošlji kaj. v prozi. Ali pa še malo počakaj.
Sedaj še ni, morda pa bo.

† **Vinko Umk.**

V dalji zvenijo odmevi...

V dalji zvenijo odmevi,
zvonijo vranci v saneh,
v vijolno bleščečih plasteh
so zasanjani dnevi.

Ljudje zaspanci,
vstanite na pot
Matjažu naproti!
Njegovi so vranci v saneh.

Obetajoči je odšel študirat v Zagreb. Te
dni pa je umrl v Zgornji Šiški. Njegova
prejšnja ocena je pod V. U. Trpel je v tujini
in ena se mu je želja spolnila, da je prišel
domov umret. Sedaj je na cilju. Vstal je
in šel Matjažu naproti.

Vsem, ki »pišejo«, želi Mentor, da brez
strahu pošljejo v oceno, da bodo vedeli
na čem so, da se razloči, kaj je zрно in kaj
pleva. Za nekatere pride spoznanje, ki je
sicer hudo, zato pa tembolj koristno.

Razno.

Današnja številka obsega samo 20 stra-
ni, ker je štela tretja 28 strani. Tako
smo tisti povišek izravnali. Odslej bodo šte-
vilke obsegale spet po 24 strani.

J. Ž., Ljubljana. Tvojega psevdonima
nisem mogel prebrati, zato sem zapisal za-
četnice Tvojega pravega imena. — Odgo-
voril bom na Tvoj dopis prihodnjik, ker
radi pretesnega prostora v listu tega ne
morem storiti danes.

Upravnikova žalost in njegovo veselje.
Njegovo veselje so vsi naročniki, ki list o
pravem času, redno in brez vseh opominov
plačujejo, Hvala jim, to so dobri, pravi
Mentorjani. Upravnikova žalost so pa na-
ročniki, ki čakajo na nadležne opomine, pa
se celo zanje nič ne zmenijo. Dragi ljudje,
velečenjeni zamudniki, kako naj se list na
tak način vzdrži? Saj bi vam iz srca radi
pošljali list zastoni, ako bi nas nič ne
stal. Toda mi ga moramo plačati, sproti
vsako številko. Presodite to in ne odlašajte
z naročnino ne posamezniki in ne poverje-
niki!

Karta zgodovinskega razvoja kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev 1804—1918. Priredil A. Zavrl. Merilo 1:1.250.000. V dveh izdajah. Priročna izd. v cm 43×50, stenska izd. v cm 95×110. Zal. Oblastna zaloga šol. knjig in učil v Ljubljani, tisk. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Odobri- lo min. prosvete z odl. S. N. br. 19324 od 21. jun. 1928. Cena priroč. izd. Din 8.—, stenske izdaje na platnu Din 280.—. Pri- ročna karta je že izšla, stenska pa izide koncem februarja.

Kaj nam karta nudi? Že iz naslova je razvidno, da obsega zgodovinski razvoj samo od l. 1804. dalje, ko je bila po srbskem vstanku dana prva osnova za svobodno narodno državo. Tu torej prireditelj začenja in prinaša za Srbijo v posebni barvi takratni beograjski pašaluk, nato v drugi barvi pridobitve iz l. 1833., pridobitve iz 1878. iz 1913 in pridobitve po l. 1918. Na sličen način ima za **Črno goro** najprej njen obseg l. 1804., nato pa pridobitve iz l. 1859., 1878. in 1913. Na ozemlju bivše **Avstro-Ogrske** ima zaznamovane Ilirske province, Vojno Krajino, Srbsko Vojvodino, avstrijsko-ogr- ske kronovine, pridobitve iz 1878. in leta 1918. osvobodeno ozemlje. Na karti so dalje označena vsa važnejša bojišča v tej dobi (n. pr. Sarajevo 1878 itd.), sedanja državna meja, meje bivše kraljevine Srbije in Črne gore ter meje avstr.-ogrskih kronovin.

Vse to nam kaže, da je karta vsebin- sko zelo bogata, pri tem pa nikakor ni pre- natrpana s kakimi nepotrebnimi podrob- nostmi. Je zelo pregledna, tako da moreš spoznati že na prvi pogled, za kaj gre. Po- samezne pridobitve in ozemlja so podana v Srbiji v polnih barvah, drugod so ozna- čena zelo vidno po takratnih mejah. Reči moramo, da se je prireditelju naloga izvrst- no posrečila, da pa gre posebna hvala tudi

Jugoslovanski tiskarni, ki je izvršila tisk, kar zadeva tehniko, v popolno zadovoljnost založnice.

Komu je karta namenjena? V prvi vr- sti pač šolam: srednjim, meščanskim, osnovnim, strokovnim kot pomoč pri zgo- dovinskem pouku. Saj doslej nismo imeli nobenega takega pregleda, tako da je izpol- nila karta občutno vrzel. Historični atlanti, ki so sedaj pri nas v rabi, so prav z ozirom na našo državo polni nedostatkov in veči- noma razvoja preteklega stoletja, za nas naj- važnejšega, sploh ne upoštevajo. Tudi cena jim je tako visoka, da se ne morejo splošno uvajati. Vsemu temu odpomore naša karta. Ozira se samo na to, kar je za nas najvaž- nejše in cena priročne izdaje, ki prihaja za učence v poštov, je tako nizka, da jo bo zmogel sleherni učenec kakršnekoli šole. Prav tako nizko je odmerjena cena stenske karte za šolske sobe in urade. Pa ne le šol- lam in učencem, karta bo hodila prav tudi vsem drugim izobražencem, ki se količkaj zanimajo za domačo zgodovino. Kar vzemi v roke Kranjčovo Zgodovino Srbov ali Ma- lovo Zgodovino slov. naroda in jo prebiraj z našo karto pred seboj, pa boš takoj spo- znal, kako vse drugače ti bodo stopili pred oči zgodovinski dogodki!

Karta je tako z ozirom na zgodovino splošno uporabna in je želeli, da bi si jo na- bavile čimprej vse šole in vsi prijatelji do- mače zgodovine.

ŠAH.

Problem št. 4.

Ta študija, ki se je pokazala v resnično odigrani partiji je zelo zanimiva. Medtem ko se je črni že veselil zmage, mu je pri- pravil beli peklenski načrt. S katero potezo?

Beli:	Črni:
Kb2	Kb4
Da1	Df8
Se1	Sb3
	a4, e4

Beli vleče in dobi.

Rešitev problema št. 3.

I.

1. Db8—b5	f5—f4
2. f2—f3	Ke4—f5
3. Db5—d7 mat.	

II.

1. — —	— —
2. — —	Ke4—d4
3. La5—c3 mat.	

Tudi na dve ostali možnosti je mat.

Pravilno sta rešila Leop. Govekar, Križe in Repič Anton, Kočevje.

Prof. dr. V. B.

Narisal Fr. Uršič.

Zlogovnica.

(Jan, Maribor.)

Am, bc, burg, ca, dam, de, din, drid, e, fi, gen, ha, je, ka, ko, kov, kra, ma, me, nik, no, o, pen, ra, re, ren, se, sa, ster, sto, ši, vo, vo.

Sestavi iz teh zlogov imena devetih mest v Evropi. Če jih postaviš pravilno drugo pod drugo, ti dajo prve črke ime slov. pisatelja.

Demant.
(L. I., Celje.)

	a								1
	a	a	b						2
	b	b	č	d					3
d	e	h	i	i	i				4
i	i	k	k	k	k	k	n		5
n	n	n	n	n	o	r	r		6
r	s	t	t	u					7
u	u	v							8
v									9

1. soglasnik, 2. pripadnik divjega naroda, 3. lovec, 4. pleme v Alpah v rimski dobi, 5. ?, 6. zapisnik, 7. denarni zavod, 8. morska žival, 9. soglasnik.

V srednji vrsti navzdol in vodoravno dobiš jugoslovansko luko.

Rešitve do 28. februarja t. l. na uredništvo. — Nagrada: »Samouki knjigovez«.

Rešitev ugank v štev. 5.

Mreža, 1. Polotok, 2. kolovoz, 3. vodovod, 4. nosorog, 5. zobobol, 6. monolog.

Računska naloga.

392	366	364	386
378	372	374	384
370	380	382	376
368	390	388	362

Rojstno leto Primoža Trubarja 1508.

Prav so rešili: Celje: Prah Leopold, Bažno (mreža), Berger Fr., Tremerje (mreža), Zofija Požun (mreža); Grosuplje: Fr. Adamič; Kočevje: Pet. Kump in Ant. Replič; Laško: Mira Mastnak; Ljubljana: Vinko Papler (mreža), Zakej Filip, Jarc Vojteh, Gabrovšek Julij, Tersglav France, Kraigher Vito, Moste, Hočevr Anton in Rad. Radešček; Maribor: Rostohar Franjo, Edm. Mom (mreža), Fr. Modrinjak in Društvo »Slovesnik«; Murska Sobota: Škrabar Janez in Škafar Ferdinand; Ponikva ob juž žel.: Leskovar Valter (mreža); Rimske Toplice: Bogdan Majer; Studenci pri Mariboru: Jug Franjo; Tržič: Melita Toporiš in Fanica Pirc (obe računska naloga); Veržej: Lovro Jan; Zidani most: Birska Anton.

Nagrado je dobil Rostohar Franjo v Mariboru.

Knjigarna Nova Založba

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Kelemenova).

Ljudska posojilnica

reg. zadruga z neomej. zavezo

v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega odbitka.

Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo, v lastni palači, zidani še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposstvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomejenim jamstvom, za vloge vsi člani s svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad 140 milijonov Din.

Trgovske knjige in
šolski zvezki.

Vedno v zalogi: glavne knjige, ameriški journali, štrace, spominske knjige, bloki, mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florijanska ulica št. 14

Knjigoveznica,
industrija šolskih zvezkov
in trgovskih knjig.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

:: USTANOVLJENA LETA 1889. ::

Telefon šte. 16.

Poštni ček. 10.533.

**Staje vložene gau dearjau nad 300 milij. dinarjev
(1 milijarda in 200 milijonov kron.)**

Mestna hranilnica ljubljanska

(Gradska štedionica)

LJUBLJANA, Prešernova ulica

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.